

Nr 27.

Ankom till riksdagens kansli den 11 april 1945 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt, m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 16 februari 1945 dagteknad proposition, nr 88, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) L a g

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 11 september 1936 om förenings- och förhandlingsrätt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Denna lag — — — underkastade ämbetsmannaansvar.

Såsom arbetstagare skall vid tillämpningen av denna lag även anses den som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagers till arbetsgivaren; och skall den för vars räkning arbetet utföres anses såsom arbetsgivare enligt lagen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

2) L a g

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 28 maj 1920 om medling i arbetstvister¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

¹ Senaste lydelse se SFS 1936:507.

1 §.

För vart — — — äga tillämpning.

Därest så — — — särskild förlikningsman.

Såsom arbetare skall vid tillämpningen av denna lag även anses den som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetares till arbetsgivaren; och skall den för vars räkning arbetet utföres anses såsom arbetsgivare enligt lagen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

3) L a g

angående ändrad lydelse av lagen den 28 maj 1920 (nr 248) om särskilda skiljedomare i arbetstvister.

Härigenom förordnas, att första stycket av lagen den 28 maj 1920 om särskilda skiljedomare i arbetstvister skall erhålla följande ändrade lydelse:

Konungen äger, i mån av behov, efter framställning av kommuner eller eljest, förordna särskilda personer att på anmodan av parter var för sig avgöra arbetstvister, som av parterna hänskjutits till skiljedom, eller på anmodan av parter eller av dem valda skiljemän såsom opartiska ordförande i skiljenämnder deltaga i dylika tvisters slitande. Såsom arbetstvist skall härvid även anses tvist mellan parter som avses i 1 § tredje stycket lagen om medling i arbetstvister. Förordnanden, som nyss nämnts, meddelas på viss tid, högst två år i sänder.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

4) L a g

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 253) om kollektivavtal.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 22 juni 1928 om kollektivavtal skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Avtal mellan — — — ock gällande.

Såsom arbetare skall vid tillämpningen av denna lag även anses den som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma

art som en arbetares till arbetsgivaren; och skall den för vars räkning arbetet utföres anses såsom arbetsgivare enligt lagen.

Beträffande kollektivavtal — — — lag stadgas.

Bestämmelser i — — — deras medlemmar.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

---

5) Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

För upptagande — — — i Stockholm.

Om skyldighet — — — särskilt stadgat.

Såsom arbetare skall vid tillämpningen av denna lag även anses den som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetares till arbetsgivaren; och skall den för vars räkning arbetet utföres anses såsom arbetsgivare enligt lagen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma väckt motion, nr 474 i andra kammaren av herr *von Friesen m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om vidtagande av sådana åtgärder att även vid tillämpningen av semesterlagen den skall anses som arbetstagare vilken, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagares till arbetsgivaren.

Beträffande de skäl, som utöver vad nedan anföres åberopats till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl motionärerna andragit till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till propositionen och motionen.

¹ Senaste lydelse se SFS 1936:508.

Inledning.

Enligt 65 § av 1914 års lag om kommission, handelsagentur och handelsresande — i det följande benämnd *kommissionslagen* — förstås med *handelsagent* den, som åtagit sig uppdrag att för annans räkning verka för avsättning av varor genom att upptaga köpeanbud till huvudmannen eller att i dennes namn sluta försäljningsavtal, och som icke är anställd i huvudmannens tjänst utan driver verksamhet såsom självständig yrkesidkare med eget kontor eller annan egen lokal för sin rörelse, dit meddelanden angående denna kunna sändas. Enligt 85 § kommissionslagen förstås med *handelsresande* den, som åtagit sig uppdrag att för en köpmans räkning resa från ort till annan och därvid, genom upptagande av köpeanbud till huvudmannen eller slutande av försäljningsavtal i dennes namn, verka för avsättning av varor, som icke medföras å resan. För handelsresande, som äro anställda i huvudmannens tjänst, äro bestämmelser om rättsförhållandet mellan huvudmannen och handelsresanden givna i 86 §, medan motsvarande bestämmelser för handelsresande, som icke äro anställda i huvudmannens tjänst, meddelas i 87 §. För att särskilja de båda slagen av handelsresande plägar, något oegentligt, användas för de förra benämningen fasta resande och för de senare benämningen provisionsresande. Slutligen kan nämnas att i 93 § av lagen regler givas angående s. k. *platsförsäljare*, varmed förstås den som åtagit sig uppdrag att för en köpmans räkning inom den ort, där denne driver sin rörelse, besöka kunder och därvid, på samma sätt som en handelsresande, verka för avsättning av varor som icke medföras. Är platsförsäljaren anställd i huvudmannens tjänst skall 86 § tillämpas på honom; är så ej fallet gäller 87 § för honom.

I skrivelse den 11 december 1938 till chefen för socialdepartementet hemställde *bensindistributörers riksförbund* antingen om sådan ändring av förenings- och förhandlingsrättslagen, att den bleve gällande även för handelsagenter i förhållande till deras huvudmän, eller om en särskild förhandlingslagstiftning för »den kategori anställda, som med stöd av otydlighet i lagen om kommission, handelsagentur och handelsresande kunna göras till självständiga företagare». Till stöd för denna hemställan hänvisade förbundet bland annat till en av arbetsdomstolen tidigare under samma år meddelad dom (nr 112), i vilken förklarades, att förbundets medlemmar i allmänhet icke vore att anse som arbetstagare.

Vidare har *föreningen Sveriges aktiva handelsresande* i skrivelse den 4 juli 1939 hos chefen för socialdepartementet hemställt om sådan ändring i gällande lagstiftning att jämväl de handelsresande, vilka enligt kommissionslagen äro att anse såsom självständiga yrkesidkare, erhöles förenings- och förhandlingsrätt i förhållande till sina huvudmän.

Den 29 augusti 1941 uppdrog *Kungl. Maj:t* åt socialstyrelsen att verkställa utredning av spörsmålet om erforderliga åtgärder för ernående av rättslig

likställighet i olika hänseenden mellan handelsagenter och sådana handelsresande, som avses i 87 § kommissionslagen, å ena, samt arbetstagare, å andra sidan, ävensom att till Kungl. Maj:t avgiva de förslag, till vilka utredningen kunde giva anledning. Vidare överlämnades den 29 februari 1944, för att tagas i övervägande vid uppdragets fullgörande, till socialstyrelsen en av föreningen Sveriges aktiva handelsresande till Kungl. Maj:t ingiven framställning om viss reglering av handelsresandenas semesterrättsliga förhållanden.

Till fullgörande av ifrågavarande uppdrag har *socialstyrelsen* med skriftelse den 15 maj 1944 överlämnat utredning, utmynnande i förslag till lagstiftningsåtgärder inom området för den s. k. arbetsfredslagstiftningen.

Arbetstagarbegreppet.

Att handelsagenter, provisionsresande och vissa andra jämförliga yrkesutövare även i sådana fall, då de intaga en mera beroende ställning gentemot sina huvudmän, icke befunnits äga rätt till åtskilliga sociala förmåner, som tillkomma arbetstagare, beror ytterst därpå, att nämnda yrkesutövare ansetts vara självständiga företagare. Här må därför till en början göras några allmänna anmärkningar angående användningen av begreppet arbetstagare i svensk lagstiftning.

Beteckningen arbetare eller arbetstagare har brukats i en mångfald lagar, särskilt givetvis på sociallagstiftningens område. Ett närmare angivande av begreppets innebörd förekommer emellertid endast i några få lagar. Sålunda utsåges i 1912 års lag om arbetarskydd (2 §) att med arbetare förstås envar, som utför arbete för annans räkning utan att i förhållande till denne vara att anse såsom självständig företagare. Samma definition återfinnes i 1937 års skogshärbärgeslag (1 §). Även 1916 års lag om försäkring för olycksfall i arbete (2 §) upptager en i huvudsak likartad begreppsbestämning. Övriga lagar med socialpolitisk innebörd — alltså även de förut omnämnda lagarna som ingå i den s. k. arbetsfredslagstiftningen — sakna varje definition av arbetstagarbegreppet. 17 kap. 4 § handelsbalken, som innehåller bestämmelser om förmånsrätt i konkurs för bl. a. arbetare tillkommande lönefordringar, upptager icke heller någon sådan begreppsbestämning.

Arbetstagarbegreppet har icke fullt samma innebörd i de olika lagarna av ifrågavarande slag. Till att börja med märkes att i en del av lagarna vissa avvikelser från vad som eljest skolat gälla gjorts i själva lagtexten. I flera lagar ha sålunda vissa grupper arbetstagare undantagits från lagarnas tillämpning. Exempel finnas även på en i lagtexten gjord utvidgning av det däri angivna begreppet. Enligt olycksfallsförsäkringslagen — vilken visserligen enligt den däri givna huvudregeln endast avser arbetare, som mot avlöning användes till arbete varom i lagen är fråga — skall sålunda såsom

arbetare även anses den som för vinnande av yrkesutbildning utan avlöning utför dylikt arbete.

Vidare är att märka att begreppet arbetare eller arbetstagare i och för sig tolkats på ett något skiftande sätt av de olika myndigheter som haft att tillämpa de särskilda lagarna. Att så blivit fallet synes i viss mån sammanhänga med att det i vårt land icke finnes någon allmän lagstiftning som reglerar arbetsavtalet. Myndigheterna ha ofta icke heller haft någon säkrare ledning av tillgängliga lagmotiv för tolkningen av arbetstagarbegreppet. För att erhålla en riktig föreställning om innebörden av nämnda begrepp måste man därför göra sig reda för den praxis som utbildats hos de lagtillämpande myndigheterna.

Socialstyrelsens utredning.

Vad beträffar frågan vilka yrkesgrupper som beröras av utredningen förklarar socialstyrelsen i sin utredning, att styrelsen ansåge att det i första hand ålåde styrelsen att överväga, huruvida önskemålet att tillförsäkra handelsagenter och sådana handelsresande, som avsåges i 87 § kommissionslagen, rättslig likställighet i olika hänseenden med arbetstagare skäligen borde och lämpligen kunde tillgodoses genom lagstiftning. Styrelsen ansåge sig böra ägna uppmärksamhet även åt andra uppdragstagare än handelsagenter och handelsresande. Det borde nämligen icke ifrågakomma att giva sistnämnda båda yrkesgrupper en privilegierad ställning, utan även andra kategorier uppdragstagare borde kunna få samma rättigheter, om de intoge en liknande beroende ställning. Det torde framför allt vara nedan angivna yrkesgrupper, som skulle kunna komma i åtanke i förevarande avseende:

1) Handelsagenter samt sådana handelsresande och platsförsäljare, som icke äro anställda i huvudmannens tjänst. Hit höra bensinstationsföreståndare samt försäljare av jordbruksmaskiner, symaskiner, dammsugare, golvbonare, radioapparater, böcker m. m.

2) Försäkringsagenter, annonsombud och inkasserare, som icke äro anställda i huvudmannens tjänst.

3) Vissa utkörare av bröd, charkuterivaror, läskedrycker m. m., som använda egna hästar eller egna bilar.

4) S. k. smååkare, d. v. s. häst- eller lastbilägare, som själva verkställa körslor för byggen, väg- och gatuarbeten m. m.

5) Småbrukare m. fl., som med egna hästar eller bilar verkställa skogskörslor eller körslor för vägarbeten.

6) Underentreprenörer vid vissa byggnads-, diknings- och vägarbeten.

7) Stenhuggare, som verkställa uttagning av sten i egna eller av dem själva arrenderade berg.

8) Restaurangmusiker (kapellmästare med eget kapell).

Den gjorda uppräknigen gjorde icke anspråk på att vara fullständig. På grund av näringslivets växlande förhållanden syntes det icke vara möjligt

att uttömmande angiva, vilka yrkesgrupper som kunde beröras av utredningen. Socialstyrelsen hade icke heller genom ovanstående uppräkningsvelat taga ståndpunkt till frågan, huruvida samtliga nämnda yrkesgrupper med säkerhet inneslöte medlemmar, å vilka den av styrelsen föreslagna lagstiftningen kunde bliva tillämplig. Syftet med uppräkningsvelat hade blott varit att angiva, inom vilka yrkesgrupper de åsyftade uppdragstagarna sannolikt vore att finna.

Vidkommande principspörsmålet om rättslig likställighet mellan arbetstagare och vissa uppdragstagare anför socialstyrelsen till en början följande.

Genom en omfattande och mångsidig lagstiftning på det socialpolitiska området ha statsmakterna sökt trygga och förbättra de mindre bemedlade medborgarnas levnadsförhållanden. Till en början och i viss mån även i fortsättningen ha dessa strävanden — bortsett från fattigvård och vissa andra helt allmängiltiga hjälp- och understödsformer — i främsta rummet varit inriktade på att tillgodose kroppsarbetares och med dem likställda arbetstagares intressen. Exempel härpå lämna den egentliga arbetarskyddslagstiftningen, som väsentligen har till ändamål att bereda arbetarna skydd mot olycksfall och ohälsa i arbetet, samt lagarna om försäkring för olycksfall i arbete och för vissa yrkessjukdomar, vilka lagar syfta till att någorlunda säkerställa arbetarna mot de ekonomiska följderna av dylika olycksfall och fall av ohälsa. Jämväl lagarna om medling i arbetstvister och om kollektivavtal synas ha enahanda inriktning. Under de senaste åren har emellertid en viss förändring gjort sig märkbar. I stället för att såsom förut beteckna parterna i arbetsförhållandet »arbetsgivare» och »arbetare» har man övergått till benämningarna »arbetsgivare» och »arbetstagare» — detta tydligtvis för att under den sistnämnda beteckningen jämväl inbegripa »anställda», d. v. s. butiks- och kontorsbiträden, arbetsledare och tjänstemän m. fl. Beträffande förenings- och förhandlingsrättslagen — vari berörda, ändrade terminologi först torde ha kommit till användning — framhöll kommittén angående privatanställda i sin motivering, att den »ansett sig böra taga särskild hänsyn till att de grupper av privatanställda, vilkas rätt i fråga om förenings- och förhandlingsrätten ännu icke blivit faktiskt erkänd från arbetsgivarsidan, äga ett starkt intresse av att med lagstiftningens hjälp erhålla samma rätt, som de stora arbetarorganisationerna på egen hand förskaffat sig». Statsmakterna torde sålunda kunna sägas ha utsträckt sina socialpolitiska omsorger till alla grupper av arbetstagare.

Ett tillgodoseende av den i utredningsuppdraget åsyftade rättsliga likställigheten skulle i större eller mindre omfattning utsträcka den socialpolitiska lagstiftningens tillämpning till att avse jämväl beroende uppdragstagare, vilka juridiskt sett icke kunna betraktas som arbetstagare. Huruvida bärande skäl förefinnas för en dylik utsträckning torde icke med hänsyn till de olika lagarnas skilda syften låta sig generellt bedöma. För att träffa avgörande i detta avseende synes man vara nödsakad att pröva varje särskild lag.

Socialstyrelsen övergår härefter till att undersöka huruvida arbetstagarbegreppet bör utvidgas i vad avser särskilt angivna lagar med socialpolitisk innebörd.

Förenings- och förhandlingsrättslagen blir därvid först föremål för socialstyrelsens överväganden. Styrelsen anser att flera skäl tala för att även vissa uppdragstagare tillerkännas förenings- och förhandlingsrätt enligt nämnda lag samt anför härom bl. a. följande.

En av den moderna socialpolitikens viktigaste uppgifter är att söka förebygga och utjämna intressemotsättningar mellan olika grupper i samhället, och såsom ett medel härför har förhandlingsväsendet ansetts betydelsefullt. Detta har nått en särskilt stor omfattning i förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare och är på detta område delvis reglerat i lag. Men även vid meningsskiljaktigheter mellan andra grupper av medborgare, exempelvis mellan torpare och jordägare, lasttrafikbilägare och vägstyrelser samt skogskörare och skogsägare, har staten genom sina organ i enstaka fall ingripit i utjämnande syfte. En särskild medlingslagstiftning har vidare tillkommit för tvister mellan fastighetsägare och hyresgäster. En tydlig tendens till utvidgning av området för statliga ingripanden i fråga om förhandlingsväsendet kan således spåras.

Vissa av de uppdragstagare, varom i utredningen är fråga, ha varit i tillfälle att organisationsmässigt föra förhandlingar med sina huvudmän, fastän dessa icke haft någon lagstadgad förhandlingsskyldighet. Såväl Husqvarna vapenfabriks aktiebolags depotbolag och Singer co. symaskins aktiebolag ha sålunda fört förhandlingar med symaskinsagenternas organisation, syftande till att reglera förhållandet mellan agenterna och huvudmännen. Handelsresandenas sammanslutningar, vilka visserligen omfatta även fasta resande, ha likaledes av motsidans representativa organisationer erkänts såsom förhandlingsparter. Förhandlingsväsendets betydelse har sålunda insetts icke blott av statsmakterna och av de berörda uppdragstagarna utan även av vissa organisationer på uppdragsgivarsidan. En utvidgning av den lagstadgade förenings- och förhandlingsrätten skulle därför i viss mån stå i överensstämmelse med tendenser, som klart framträtt.

Organisationsväsendet intager en framträdande plats i nutidens samhällsliv. På ett stort antal områden träffas kollektiva uppgörelser, och även vid förhandlingar mellan enstaka parter söker den enskilde ofta stöd hos den organisation han tillhör. Det är för övrigt icke blott på arbetsmarknaden utan även på andra områden av det ekonomiska livet, som sammanslutnings- och enhetssträvanden gjort sig gällande.

Någon allmän lagstiftning angående föreningsrättens okränkbarhet eller om skyldighet för part att förhandla med motpartens organisation finnes icke. Det har icke heller framträtt något starkare behov av eller allmänna önskemål om en dylik lagstiftning. Med hänsyn härtill synes det befogat att begränsa den förda diskussionen till uppdragstagare, vilkas ställning synes likartad med arbetstagares.

Erfarenheten har givit vid handen, att dylika uppdragstagare i allmänhet ha svårigheter att uppnå medinflytande vid fastställandet av för dem gällande arbetsvillkor. Arten av deras verksamhet torde i regel leda till att de arbeta var för sig, och detta förhållande är givetvis ägnat att försvåra deras fackliga organisering. Anslutningen till befintliga organisationer lär även få anses relativt begränsad. Verksamhetens art erbjuder ej heller stora möjligheter för effektiva stridsåtgärder. Strejker torde sålunda sällan med framgång kunna genomföras, då användbara ersättare vanligen stå att finna och knappast kunna hindras att träda i verksamhet. Försäljningsverk-

samhet torde också kunna i större eller mindre omfattning omläggas t. ex. till att bedrivas genom annonsering eller korrespondens. För övrigt lära ifrågavarande uppdragstagares organisationer ej ha lagt upp några strejkfonder. Verksam blockad av en firmas varor torde blott med svårighet kunna åvägabringas. Uppdragstagarnas ställning är i nu förevarande avseenden lika svag som arbetstagarnas tidigare var. En sådan ordning kan icke anses tillfredsställande ur samhällets synpunkt. För att uppdragstagarna skola kunna uppnå en starkare ställning synes det nödvändigt, att de i större utsträckning uppträda organisationsmässigt. Deras förenings- och förhandlingsrätt har likväl mött motstånd, låt vara att den erkänts av vissa kategorier huvudmän.

Vid angivna förhållanden finner socialstyrelsen skäl föreligga att utvidga lagstiftningen om förenings- och förhandlingsrätt till att även omfatta nu ifrågavarande uppdragstagare. En sådan utvidgning måste enligt styrelsens mening anses stå i överensstämmelse med grunderna för lagen i fråga.

I samband härmed behandlar socialstyrelsen frågan om *gränsdragningen* mellan de uppdragstagare, vilka böra erhålla förenings- och förhandlingsrätt på grund av sin med arbetstagare likartade ställning, och övriga uppdragstagare. Styrelsen avvisar därvid möjligheten att spjälka upp uppdragstagarna i två grupper efter deras allmänna sociala och ekonomiska ställning. Icke heller anser styrelsen att gränsen kan dragas efter det antal huvudmän för vars räkning uppdragstagarna äro verksamma. Skiljelinjen skulle då närmast bestämmas på det sättet, att en uppdragstagare, som företrädde en enda huvudman, skulle betraktas som likställd med arbetstagare, medan den, som vore verksam för flera uppdragsgivares räkning, skulle anses intaga en mera självständig ställning. Olika uppdragstagare vore överhuvud taget verksamma under så skiftande förhållanden, att något tillfredsställande resultat aldrig kunde uppnås, om gränsen droges med hänsyn tagen blott till något visst moment i avtalet eller någon viss faktiskt föreliggande omständighet, som på förhand angivits. Avgörande syntes i stället böra vara den helhetsbild, som erhöles av samtliga föreliggande omständigheter. Under sådana förhållanden kunde gränsdragningen endast göras på grundval av en skälighetsprövning. Härom anför styrelsen följande.

Utgångspunkten för skälighetsprövningen synes böra vara arten och graden av det beroende, vari vederbörande uppdragstagare stå till sina huvudmän. Det är påfallande, att vissa uppdragstagare icke äro så fria som självständiga företagare i allmänhet. Deras handlingsfrihet är i flera fall mera beskuren på grund av innehållet i avtalen med huvudmännen. Erinras må om bensinstationsföreståndarna, vilka genom olika bestämmelser i kontrakten och därtill sig anslutande instruktioner äro i avseende å försäljningens bedrivande, redovisningen, ordningen å bensinstationen och förhållandet till de å stationen anställda biträdena i hög grad bundna i sitt handlande och underkastade en sådan inspektion, som icke är vanlig beträffande självständiga företagare i allmänhet. En liknande bundenhet förekommer för symaskinsagenternas del. Enligt upprättade avtal och instruktioner skola dessa bland annat ställa sig till efterrättelse de särskilda anvisningar, som

lämnas av firmorna eller dessas kontrollörer. Då en bundenhet av denna typ föreligger, torde det i allmänhet vara skäligt att likställa vederbörande uppdragstagare med arbetstagare. Det bör framhållas, att den omständigheten, att en uppdragstagares frihet på visst sätt beskrivits i fråga om pris-sättning, kreditgivning och dylikt, icke torde kunna tillmätas någon avgörande betydelse i detta sammanhang. En sådan bundenhet förekommer även i förhållandet mellan fristående företag. Till förhindrande av osund konkurrens uppställas nämligen ofta av vederbörande fabrikanter försäljnings- och kreditvillkor, vilka måste iakttagas av de affärsmän, som sälja deras tillverkningar. En bundenhet av detta slag förlänar icke uppdragstagarna en ställning, som är jämförbar med arbetstagares. Detta kan däremot vara fallet med av huvudman utfärdade föreskrifter angående kontroll från huvudmannens sida, anställandet av biträden, skötseln av och ordningen inom uppdragstagarnas företag, dessas öppethållande och därmed jämförliga förhållanden. Hänsyn bör emellertid tagas icke blott till avtalets rättsliga innehåll utan även till det sätt, varpå detsamma tillämpas, och till de faktiska omständigheter, under vilka arbetet utföres. Vederbörandes sociala och ekonomiska ställning bör också spela en viss roll. Det synes vidare böra tillmätas betydelse, om uppdragstagarna själva betrakta sig som likställda med arbetstagare och givit denna sin uppfattning till känna genom anslutning till en efter fackliga principer uppbyggd organisation.

Socialstyrelsens slutsats blir att gränsen icke torde kunna bestämmas på annat sätt än att förenings- och förhandlingsrätt tillerkännes uppdragstagare i de fall, då uppdragstagarna intaga en så beroende ställning gentemot uppdragsgivarna, att förhållandet mellan parterna är väsentligen likartat med förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Socialstyrelsen gör härpå *de övriga i den s. k. arbetsfredslagstiftningen ingående lagarna* till föremål för granskning i förevarande avseende och finner att även därvidlag en liknande utvidgning av arbetstagarbegreppet bör äga rum. Till motivering av denna sin uppfattning anför socialstyrelsen i huvudsak följande.

Lagen om medling i arbetstvister. De organisationer av beroende uppdragstagare, som bildats, ha i regel utformat sin ideologi och taktik efter mönster från fackföreningsrörelsen, och de hämta ofta uppslagen till sina yrkanden från kollektivavtalen. Speciella problem möta visserligen, då ersättningen utgår i form av provision, men liknande specialproblem finnas även för olika grupper av arbetstagare. I stort sett äro de beroende uppdragstagarnas intressen och problem desamma som arbetstagarnas. Under sådana förhållanden synes det riktigt, att de få samma förhandlingsmöjligheter som arbetstagare. De böra ha samma rätt att välja mellan olika förhandlingsformer. Såväl lagen om förenings- och förhandlingsrätt i dess helhet som lagen om medling i arbetstvister synes därför, i en eller annan form, böra göras tillämplig jämväl å förhållandet mellan beroende uppdragstagare och deras huvudmän. Dessas inbördes tvister och vanliga arbetstvister äro nära besläktade med varandra. Förlikningsmännen ha för övrigt redan i vissa fall, då invändning angående deras behörighet ej gjorts, med framgång medlat i tvister mellan uppdragsgivare och uppdragstagare.

Lagen om särskilda skiljedomare i arbetstvister. Även om de av Kungl. Maj:t jämlikt nämnda lag utsedda särskilda skiljedomarna endast i ringa utsträckning anlitas, synes det dock lämpligt att i detta sammanhang utvidga deras verksamhetsområde till att även avse tvister mellan sådana uppdragstagare och uppdragsgivare, vilkas förhållande till varandra, på grund av de förras beroende ställning, är väsentligen likartat med förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare.

Lagen om kollektivavtal. Då beroende uppdragstagare tillerkännas för- enings- och förhandlingsrätt och offentlig medling äger rum mellan dem och deras huvudmän kan det förutses, att i flera fall kollektiva uppgörelser komma att träffas. Det synes därför vara skäl att utsträcka kollektivavtalslagens tillämpningsområde på samma sätt som föreslagits beträffande för- enings- och förhandlingsrättslagen. Uppdragsgivare och sådana uppdrags- tagare, vilkas ställning är väsentligen likartad med arbetstagares, skulle då komma in under lagen. Deras kollektiva uppgörelser skulle vara underkas- tade lagens formföreskrifter, och parterna skulle bli förhindrade att vid- taga stridsåtgärder i de fall, då detta är förbjudet enligt 4 § kollektivavtals- lagen. En sådan fredsförpliktelse synes befogad, då samhället ger sitt stöd åt organisationsmässiga uppgörelser mellan parterna.

Lagen om arbetsdomstol. Då kollektiva uppgörelser mellan uppdrags- givare och beroende uppdragstagare föras in under kollektivavtalslagen, böra även tvister angående dylika uppgörelser behandlas av arbetsdomstolen.

1938 års semesterlag göres även till föremål för socialstyrelsens uppmärk- samhet. Grundtanken i nämnda lag är, att en arbetstagare skall erhålla två veckors semester årligen. Inom vissa verksamhetsområden utgår emellertid, med hänsyn till arbetsförhållandenas natur, ingen semester utan blott se- mesterlön. Sålunda stadgas i 9 § semesterlagen, att arbetstagare, som utför arbetet i sitt hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan an- ses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande, icke är berättigad till semester utan endast till semesterlön. Till frågan om en even- tuell utvidgning av arbetstagarbegreppet i semesterlagen anför social- styrelsen:

Till stöd för tanken att också beroende uppdragstagare skulle tillerkännas semesterrätt kan anföras att, då dessa arbeta under i stort sett samma för- hållanden som arbetstagare, de även böra komma i åtnjutande av samma förmåner. De få i ett stort antal fall anses ha samma behov av rekreation som arbetstagare och synas då med samma rätt kunna framställa anspråk på semester. Även om den ekonomiska ställningen växlar för olika grupper uppdragstagare, måste dock ett mycket betydande antal sådana anses vara i behov av semesterlön för att de skola ha möjlighet att låta sitt arbete ligga nere någon tid eller anskaffa vikarie. Vissa sociala skäl tala således för att beroende uppdragstagare böra tillerkännas semesterrätt.

Socialstyrelsen anmärker emellertid, att nu ifrågavarande uppdragstagare i flertalet fall utförde sitt arbete under sådana förhållanden, att det ej kunde anses tillkomma uppdragsgivarna att vaka över arbetets anordnande. Därest semesterlagen skulle göras tillämplig å sådana uppdragstagare, skulle dessa således i allmänhet, enligt 9 § i lagen, endast erhålla semesterlön. Det torde

icke vara lämpligt att i detta sammanhang taga ställning till principfrågan om utsträckning av semesterrätten till ytterligare områden, inom vilka den medgivna rätten skulle få allenast ekonomisk betydelse. Med hänsyn härtill syntes en utvidgning av semesterrätten till ifrågavarande uppdragstagare tillsvidare böra anstå. Styrelsen fortsätter:

Såsom ovan framhållits måste det till stor del bliva en skälighetsprövning, när det gäller att avgöra, vilka uppdragstagare som på grund av sin beroende ställning böra likställas med arbetstagare. Gränserna mellan semesterberättigade och icke semesterberättigade uppdragstagare skulle därigenom bliva svävande. Frånvaron av skarpa gränser skulle leda till ett stort antal tvister.

Det bör vidare framhållas, att det kunde bliva vissa svårigheter att undvika dualism mellan de allmänna domstolarna och arbetsdomstolen, om semesterrätten gjordes beroende av en skälighetsprövning, som skulle göras av flera myndigheter.

Vid ett vägande av skälen för och emot en utsträckning av den lagstadgade semesterrätten till att även omfatta beroende uppdragstagare finner socialstyrelsen, att så starka skäl tala emot en sådan utsträckning, att det icke för närvarande bör ifrågakomma att giva beroende uppdragstagare lagstadgad rätt till semester. Det synes tills vidare böra överlämnas åt parterna att genom sina organisationer söka nå fram till en lösning av spörsmålet. En sådan lösning förhandlingsvägen underlättas, om de beroende uppdragstagarnas organisationer tillerkännas förenings- och förhandlingsrätt i enlighet med socialstyrelsens förslag.

Socialstyrelsen tillägger att sedan erfarenheter vunnits på denna väg, det eventuellt senare kunde visa sig lämpligt, att statsmakterna ingrepe med lagstiftning på området.

I socialstyrelsens utredning göras även andra lagar av socialpolitisk innebörd ävensom 17 kap. 4 § handelsbalken till föremål för övervägande i förevarande avseende. Socialstyrelsen har dock icke ansett sig böra föreslå, att beroende uppdragstagare likställas med arbetstagare vid tillämpningen av nämnda författningar.

Vad beträffar formen för den föreslagna lagstiftningen påpekar socialstyrelsen att det, lagtekniskt sett, finnes olika huvudvägar att välja mellan.

Styrelsen framhåller sålunda att en möjlighet vore, att lagarna gjordes tillämpliga förutom å arbetstagare även å medlemmarna i sådana organisationer, vilka av viss myndighet godkänts som organisationer av beroende uppdragstagare. En sådan konstruktion hade karaktären av en *licenslagstiftning*, som icke medförde någon generell utvidgning av lagarnas tillämpningsområde. Uppdragstagare, som icke vore medlemmar av godkänd organisation, skulle i så fall stanna utanför lagstiftningen. En fördel med licensvägen kunde vara, att det tydligare framginge, vilka uppdragstagare det i

stort sett bleve som berördes av lagstiftningen. Socialstyrelsen anser sig emellertid på anförda skäl böra avvisa licensvägen och förordar att i stället *lagarnas tillämpningsområde utsträcker generellt* till att omfatta samtliga uppdragstagare i beroende ställning. Något medlemskap i vissa på förhand godkända organisationer skulle alltså icke krävas för lagstiftningens tillämplighet. En individuell prövning skulle göras i varje fall, då spørsmålet om uppdragstagarnas ställning i förevarande avseende blir aktuellt. En ledamot av socialstyrelsen, t. f. byråchefen Schmidt, är emellertid härvidlag av skiljaktig mening i det han förordar licensvägen.

En generell utvidgning av lagarnas tillämpningsområde kan — påpekar socialstyrelsen vidare — ske i två former. Antingen kunna de beroende uppdragstagarna föras in under arbetstagarbegreppet, vilket sker om det stadgas, att de vid tillämpningen av nu ifrågavarande lagar *skola anses som arbetstagare*, eller också kunna de *likställas med arbetstagare utan att dock räknas som sådana*. Socialstyrelsen förordar den senare lösningen. Även härvidlag föreligga skiljaktiga meningar inom socialstyrelsen. T. f. generaldirektören Höjer och t. f. sekreteraren Wistrand äro nämligen av den meningen att de beroende uppdragstagarna vid tillämpningen av ifrågavarande lagar böra anses såsom arbetstagare.

Vad beträffar det *tekniska genomförandet av förevarande lagrevision* berör socialstyrelsen först frågan, om de beroende uppdragstagarnas rättsställning bör regleras genom en separat lagstiftning eller om bestämmelser i ämnet kunna införas i de lagar, som beröra arbetstagarnas ställning. Styrelsen framhåller att den senare lösningen syntes vara den enklaste och därjämte den mest naturliga, då det i båda fallen vore samma intressen och synpunkter, som bure upp lagstiftningen. Med den lagtekniska utformning, som socialstyrelsens förslag fått, syntes det icke heller finnas någon risk, att allmänheten skulle bibringas den uppfattningen, att uppdragstagarna vore arbetstagare och i allo skulle åtnjuta samma förmåner som sådana.

Yttranden över socialstyrelsens utredning.

Yttranden över socialstyrelsens utredning ha inforrats från arbetsdomstolens ordförande, arbetsrådet, försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten, domänstyrelsen, kommerskollegium, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län ävensom 1942 års semesterkommitté. Kommerskollegium har vid sitt utlåtande fogat yttranden från samtliga handelskamrar med undantag av handelskammaren i Visby.

Tillfälle att yttra sig över utredningen har beretts åtskilliga sammanslutningar m. fl.; och hava följande begagnat sig därav, nämligen svenska arbetsgivareföreningen, handels arbetsgivareorganisation, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund, jordbruksmaskinföreningen, svenska lant-

arbetsgivareföreningen, föreningen skogsarbeten, Sveriges skogsägareförbund, försäkringsbolagens förhandlingsorganisation, tidningarnas arbetsgivareförening, landsorganisationen i Sverige, riksförbundet landsbygdens folk, tjänstemännens centralorganisation, svenska handelsagenters förening, Sveriges bensinhandlares riksförbund, handelsombudens fackförbund och föreningen Sveriges aktiva handelsresande. De sammanslutningar m. fl. vilka icke begagnat sig av erbjudet tillfälle till yttrande äro: Göteborgs köpmäns arbetsgivareförbund, Värmlands och västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, svenska lasttrafikbilägareförbundet, aktiebolaget samorganisation, musiketablissemmentens förening, fullmäktige för svenska handelsresandeföreningar och jordbruksmaskinförsäljarnas riksförening.

För innehållet i de avgivna yttrandena redogöres å sid. 32—50 i propositionen.

Departementschefen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, anförde vid remiss av förslaget till lagrådet bland annat följande:

»Ur de synpunkter, som ligga till grund för arbetsfredslagstiftningen, synes det icke vara nödigt att densamma begränsas till att omfatta endast arbetstagare i strängt civilrättslig mening. Då det ekonomiska livet i allmänhet torde vara bäst betjänt av att intressekonflikter lösas förhandlings- eller förlikningsvägen, torde det tvärtom vara ur samhällelig synpunkt angeläget, att denna fredsbefrämjande lagstiftning spänner över ett något vidare område. Jag finner det därför lämpligt att sådana grupper av uppdragstagare, som i realiteten gentemot sina huvudmän intaga en beroendeställning av samma art som de egentliga arbetstagarnas, erhålla lagligt skyddad förnings- och förhandlingsrätt samt att arbetsfredslagstiftningen jämväl i övrigt göres tillämplig på dem. Därigenom komma också dessa uppdragstagare att, såsom det synes välbehöfligt, få ökade möjligheter att organisationsvägen hävda sina intressen vid uppgörelser om löne- och arbetsvillkor.

För ernående av detta resultat synas lagstiftningsåtgärder vara erforderliga. Innan jag övergår att dryfta spørsmålet huru en lagstiftning i ämnet lämpligen bör utformas, vill jag något beröra frågan huruvida en motsvarande legal utvidgning av arbetstagarbegreppet bör vidtagas även utom området för arbetsfredslagstiftningen.

Utan att i princip ställa mig avvisande mot en sådan utvidgning, vilken närmast skulle avse arbetstagarbegreppet enligt olycksfallsförsäkringslagen, semesterlagen och 17 kap. 4 § handelsbalken, anser jag likväl att utvidgningen icke nu bör äga rum. Vid nämnda ståndpunktstagande har jag särskilt samrätt, vad semesterlagen beträffar, med statsrådet Erlander, som numera handlägger ärenden rörande sagda lag, samt, vad angår 17 kap. 4 § handelsbalken, med chefen för justitiedepartementet.

Vad semesterlagen beträffar har man — i viss mån i anslutning till uttalanden därom i den proposition vari förslaget till nämnda lag framlades — ansett sig böra nära anknyta till det i enlighet med allmänna civilrättsliga regler utformade arbetstagarbegreppet. Socialstyrelsen har vid sin utredning funnit, att en legal utvidgning av semesterlagens tillämpningsområde i nu förevarande avseende icke bör äga rum. Samma ståndpunkt har intagits av 1942 års semesterkommitté, som emellertid ifrågasätter om icke utvecklingen numera gått därhän att arbetstagarbegreppet kan anses äga en något vidare omfattning än praxis för närvarande ger detsamma. Kommittén understryker i samband härmed vikten av att prövningen av frågan, huruvida någon är att anse såsom arbetstagarare, sker med hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter och att alltför stor betydelse ej tillerkännes något visst eller några vissa avtalsmoment. Där skriftlig överenskommelse föreläge, borde ej beteckningen eller ordalagen i och för sig få vara avgörande, utan särskild vikt borde tillmätas avsikten med överenskommelsen och det sätt på vilket denna tillämpades.

Jag vill uttala min anslutning till den mening i fråga om tillämpningen av semesterlagen, varåt semesterkommittén sålunda givit uttryck. I samband härmed vill jag även understryka att utvidgningen av arbetstagarbegreppet inom arbetsfredslagstiftningen torde komma att föra med sig att det blir lättare för de yrkesutövare varom här är fråga att vinna gehör för sina berättigade krav på semester; dessa komma nämligen att erhålla ökad tyngd då de framställas förhandlingsvägen genom vederbörandes organisationer. Sedan erfarenheterna från den kommande tiden inhämtats bör, därest det visar sig erforderligt, frågan om lagstiftningsåtgärd på detta område ånyo upptagas.

I samband härmed må erinras om att i yttrandena från bl. a. vissa grupper handelsagenter uttalats farhågor för att den ifrågasatta lagstiftningen kunde komma att medföra att uppdragsgivarna lade om sin försäljningsverksamhet med risk för att bemälda yrkesutövare bleve arbetslösa. Därest, såsom av mig i det föregående förordats, utvidgningen begränsas till att avse allenast arbetsfredslagarna, synes dock lagstiftningsåtgärden knappast komma att av uppdragsgivarna uppfattas såsom innebärande något för dem särskilt betungande. Risk torde därför knappast föreligga att nyssnämnda farhågor skulle besannas. Bensinhandlarnas riksförbund har ifrågasatt om man icke, för att undvika att huvudmännen till skada för de beroende uppdragstagarna koncentrerade sin verksamhet till större, ostridigt fullt självständiga merkantila mellanhänder, borde låta lagextensionen avse alla uppdragstagare, alltså även dem, som intoge en fullt oberoende ställning. Att av nämnda anledning tillgripa en så långt gående åtgärd torde av skäl som nyss nämnts icke vara erforderligt. Ej heller eljest har behov visats föreligga att utvidga området för arbetsfredslagstiftningen till att omfatta andra upp-

dragstagare än sådana som intaga en beroende ställning av samma art som en vanlig arbetstagares.

Vad härefter beträffar formen för den av mig förordade lagstiftningsåtgärden må till en början framhållas att tillskapandet av något slags speciallagstiftning för de ifrågavarande kategorierna icke synes motiverat. Den önskade utvidgningen av arbetstagarbegreppet torde i stället lämpligen böra ernås genom att, på sätt socialstyrelsen föreslagit, en kompletterande föreskrift intages i de särskilda arbetsfredslagarna. Tillräckliga skäl synas icke heller föreligga att begagna den av en reservant inom socialstyrelsen förordade licensvägen, innebärande att förevarande lagstiftning skulle bliva tillämplig på beroende arbetstagare endast under förutsättning att registrering skett av vederbörande organisation. Väl måste medgivas att den av socialstyrelsen lämnade definitionen på de här berörda yrkesgrupperna — vilken definition synes böra i huvudsak godtagas — lämnar rum för viss osäkerhet. Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår råder emellertid redan nu en liknande oklarhet beträffande skiljelinjen mellan arbetstagare och självständiga företagare. Härtill kommer att den kompletterande definitionen i viss mån kommer att vara en anvisning om att man vid gränsdragningen mera skall beakta föreliggande faktiska förhållanden än brukade juridiska beteckningar. Emot licensvägen kan för övrigt den invändningen resas att föreningsrätten, i vad denna innebär frihet att bilda eller medverka vid bildandet av en organisation, icke blir skyddad om nämnda väg beträdes. Skyddet skulle nämligen icke komma att inträda förrän organisationen registrerats på sätt nyss nämnts och detta kan åter uppenbarligen icke ske innan den nått en viss grad av fullgångighet. Framhållas må här jämväl att därest en organisation av beroende uppdragstagare önskar begagna sig av den i 3 kap. förenings- och förhandlingsrättslagen stadgade förhandlingsproceduren — en anordning som i nu förevarande sammanhang tilldragit sig särskild uppmärksamhet — förutsättningen därför är att organisationen blivit vederbörligen registrerad hos socialstyrelsen.

De beroende arbetstagarna böra, såsom förut nämnts, indragas under nu ifrågavarande författningsområde genom en i respektive lagar lämnad förklaring. Denna förklaring kan angiva antingen, såsom socialstyrelsens majoritet föreslagit, att vad i lagarna är stadgat om arbetstagare skall äga motsvarande tillämpning i fråga om berörda uppdragstagare, eller också, såsom en minoritet inom styrelsen förordat, att de beroende uppdragstagarna vid tillämpningen av lagarna skola anses såsom arbetstagare. Om man härvidlag väljer den ena eller andra vägen synes mig vara en fråga av övervägande formell natur. Då lagstiftningsåtgärden avser att konstatera att vissa yrkesgrupper skola inom detta lagstiftningsområde betraktas såsom arbetstagare, vill jag emellertid förorda den av minoriteten, med instämmande i flera remissyttranden, föreslagna linjen. Till mitt ståndpunktstagande härutinnan

har även den omständigheten bidragit, att det föreligger en, om ock ringa, risk att den andra vägen skulle kunna föranleda till antagandet att, då man inom annan sociallagstiftning använder arbetstagarbegreppet, åt detta nödvändigtvis måste givas det snävare civilrättsliga innehållet.»

I anledning av vissa uttalanden, som *lagrådet* gjort i anledning av förslagen, anförde departementschefen:

»Lagrådet har bl. a. framhållit att den allmängiltiga formuleringen av förslagen — vilken med hänsyn till sättet för reformens genomförande torde vara ofrånkomlig — syntes kunna föranleda viss tvekan rörande lagstiftningens räckvidd. Efter att hava berört två särskilda tolkningsspörsmål, förklarar lagrådet, att lagrådet förutsatte, att när fråga uppkomme, huruvida någon skulle anses såsom självständig företagare eller arbetstagar, och spörsmålet icke skulle direkt bedömas enligt arbetsfredslagarna eller därmed likställda författningar av social natur, frågan skulle med beaktande av föreliggande tolkningsmoment avgöras enligt allmänna rättsgrundsatser. Utan att taga ställning till de av lagrådet särskilt berörda tvenne tolkningsfrågorna, vilka torde böra bedömas av de lagtillämpande myndigheterna under beaktande av de i varje särskilt fall föreliggande närmare omständigheterna. Vill jag för egen del understryka, att här förevarande lagstiftningsåtgärder endast ha avseende å förhållanden vilka omedelbart regleras i de av ändringsförslagen berörda lagarna. Såsom av den i ärendet tidigare lämnade redogörelsen framgår, ha emellertid likartade grundsatser redan sedan länge vunnit tillämpning inom lagstiftningsområden där det sociala syftet är starkt betonat, såsom inom den obligatoriska olycksfallsförsäkringen och arbetarskyddslagstiftningen. I den mån man kommer över på den egentliga privaträttens områden måste däremot angelägenheten av klarhet och stabilitet tala emot en analog tillämpning av de principer som nu förordas vad beträffar arbetsfredslagstiftningen. På sådana gränsområden mellan den offentliga och privata rätten som representeras av exempelvis semesterlagen torde bedömandet i det särskilda fallet kunna komma att influeras av föreliggande omständigheter av social natur.

Vidare har lagrådet uttalat, att det erforderliga kompletterande stadgandet i lagen om arbetsdomstol icke borde såsom föreslagits införas i 1 §, vilken i övrigt föreskreve, att en arbetsdomstol skulle finnas, och angåve domstolens kompetens, utan i stället upptagas under särskilda bestämmelser i slutet av lagen. Då det emellertid kan vara en fördel att ifrågavarande stadgande erhåller en likartad placering i samtliga de lagar, som ingå i förevarande lagkomplex, samt stadgandet i sakligt hänseende åtminstone indirekt berör det avsnitt av arbetsdomstolslagen i vilket 1 § ingår — nämnda avsnitt handlar enligt detsamma åsatt rubrik om arbetsdomstolens sammansättning — anser jag att stadgandet bör bibehållas på den plats det erhållit i det remitterade förslaget.»

Utskottet.

I propositionen föreslås, att vid tillämpningen av arbetsfredslagstiftningen såsom arbetstagare skall anses jämväl den, som utan att anställningsförhållande föreligger utför arbete för annans räkning och därvid till denne intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetstagares till arbetsgivaren. Den princip som sålunda kommit till uttryck i de framlagda lagförslagen synes utskottet vara välgrundad. Rättvisa och billighet kräva, att dessa s. k. beroende uppdragstagare erhålla samma skydd för sin föreningsrätt som egentliga arbetstagare samt att de liksom dessa få möjlighet att förhandla med arbetsgivaren och ingå kollektivavtal med denne.

Med hänsyn till förslagets allmängilliga formulering torde i viss utsträckning i rättstillämpningen tvekan kunna uppstå beträffande frågan, vilka yrkesgrupper som omfattas av den föreslagna utvidgningen. Ur denna synpunkt hade det måhända varit lämpligast att såsom ifrågasatts under förarbetena till propositionen göra lagarnas tillämpning utanför de egentliga arbetstagarnas krets beroende av särskild registrering av den organisation vederbörande uppdragstagare tillhör. Mot införande av en sådan ordning tala emellertid vägande skäl. Särskilt kan mot ett dylikt registreringsförfarande invändas, att därigenom något fullständigt skydd icke skulle beredas åt föreningsrätten. Denna form för den föreslagna reformens genomförande torde därför icke böra ifrågakomma. Att giva begreppet beroende uppdragstagare en mindre allmängiltig utformning än Kungl. Maj:t föreslagit torde icke vara möjligt. Även om denna begreppsbestämning såsom nyss anförts lämnar rum för viss tvekan rörande lagstiftningens räckvidd och sålunda ur viss synpunkt kan anses mindre tillfredsställande, torde det likväl kunna antagas, att bedömandet huruvida arbetsfredslagstiftningen är tillämplig å viss yrkesutövare icke kommer att ställa sig avsevärt svårare än för närvarande.

I den motion som väckts i anledning av propositionen har hemställts om riksdagsskrivelse med begäran, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta förslag till sådan ändring av semesterlagen att arbetstagarbegreppet i nämnda lag utvidgas på samma sätt som i propositionen föreslagits inom arbetsfredslagstiftningen. Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen har denna fråga diskuterats under förarbetena till propositionen. I likhet med socialstyrelsen, som verkställt den grundläggande utredningen i förevarande ärende, har emellertid föredragande departementschefen icke ansett sig böra tillstyrka en dylik lagändring.

Givetvis är det ur social synpunkt önskvärt, att jämväl de yrkesgrupper som här avses erhålla rätt till semester. Att nu taga slutlig ståndpunkt till frågan, huruvida utvidgningen av arbetstagarbegreppet bör äga rum i lagar utanför det väl avgränsade rättsområde som arbetsfredslagstift-

ningen utgör torde dock icke vara tillrådligt. Såsom ovan framhållits är gränsen mellan beroende uppdragstagare och självständiga företagare flytande. Gränsdragningen måste i väsentlig mån bliva beroende av en skälighetsprövning. Inom arbetsfredslagstiftningen, där de stridiga intressena huvudsakligen företrädas av vederbörande organisationer, blir denna gränsdragning av mindre betydelse. Om utvidgningen av arbetstagarbegreppet nu införes jämväl i semesterlagen, som reglerar förhållandet mellan enskilda parter, skulle såsom 1942 års semesterkommitté anfört ovissheten om tolkningen av begreppet beroende uppdragstagare lätt komma att föranleda tvistigheter. Skälighetsprövningen kan leda till en oenhetlig rättstillämpning, särskilt som mål angående tillämpningen av semesterlagen handläggas såväl av de allmänna domstolarna som av arbetsdomstolen. Av nu anförda skäl anser utskottet, att erfarenheterna rörande tillämpningen av den genom propositionen föreslagna lagstiftningen böra avvaktas, innan åtgärder för lagändring i motionens syfte vidtagas.

Ehuru utskottet sålunda icke kan tillstyrka motionen, förutsätter likväl utskottet, att Kungl. Maj:t ägnar fortsatt uppmärksamhet åt förevarande spörsmål och, i den mån omständigheterna giva anledning därtill, tager under förnyad omprövning, huruvida ändring av semesterlagen i antydd riktning bör komma till stånd. Jämväl frågan, huruvida utvidgningen av arbetstagarbegreppet, såsom ifrågasatts under förarbetena till propositionen, i övrigt bör genomföras utom området för arbetsfredslagstiftningen, bör i fortsättningen skänkas tillbörligt beaktande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- A. att riksdagen måtte bifalla propositionen nr 88; samt
- B. att motionen II:474 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 april 1945.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Holmbäck*, *Linder*, *Wistrand*, *Forslund*, *Olof Carlsson*, *Björkman* och *Hallagård*;

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Cruse*, *Hagård**, *Larsson* i Östersund, *Johnsson* i Stockholm, *Carlsson* i Bakeröd, *Andersson* i Eskilstuna* och *Andersson* i Alfredshem.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.